

จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า สื่อมวลชนมีบทบาทต่อการพัฒนาความคิดของ
 ชาวชนบท โดยสามารถจะกระตุ้นให้เกิดทัศนคติ โลกทัศน์ ที่กว้างขวางขึ้นได้ รัศมี
 การพัฒนาความคิดนั้นขึ้นอยู่กับระดับการใช้สื่อมวลชนของผู้รับสารด้วย หากสามารถจะ
 เข้าถึงและใช้สื่อมวลชนได้อย่างสม่ำเสมอแล้ว่อมจะมีการพัฒนาความคิดของตนให้ทัน
 สมัยได้ในทางหนึ่งทางใดอย่างแน่นอน ฉะนั้นในการศึกษาถึงความสัมพันธ์ของการใช้
 สื่อมวลชนปรากฏว่า การศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจ เป็นตัวแปรสำคัญที่จะทำให้
 ชาวชนบทเข้าถึงสื่อมวลชนได้มากน้อยแค่ไหน แต่ก็ยังมีตัวแปรอื่น ๆ ที่มีผลต่อการใช้
 สื่อมวลชนด้วย เช่น สภาพแวดล้อมภายในหมู่บ้าน การคมนาคม สาธารณูปโภค ระยะ
 ห่างจากตัวเมือง ฯลฯ ส่วนในตัวของผู้สื่อมวลชนเองก็มีข้อจำกัดซึ่งเกิดจากลักษณะเฉพาะ
 ของสื่อแต่ละประเภทควาสามารถจะเอื้ออำนวยให้เกิดการใช้และการรับรู้ข้อมูลที่
 จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาได้มากน้อยเพียงใด ผลของการวิจัยยืนยันความสัมพันธ์
 ของการใช้สื่อสารมวลชนกับการพัฒนาชนบทไทยอย่างค่อนข้างชัดเจน เพียงแต่ปรากฏ
 ข้อที่น่าสังเกตในสิ่งต่อไปนี้

๑. วิหุ เป็นสื่อมวลชนที่ยังคงคุณสมบัติของความแพร่หลายได้ในทุกอาณา
 บริเวณ เพราะความสะดวกในการนำติดตัวไปทุกหนแห่งและมีราคาถูก ชาวชนบทนิยม
 ใช้วิหุมากที่สุด แต่จุดประสงค์ของการฟังจะเน้นที่ความบันเทิงมากกว่าอย่างอื่นในเรื่อง
 ของการใช้สื่อวิหุเพื่อเป็นสื่อก่อให้เกิดการพัฒนาความทันสมัยนั้น มักก่อผลในแง่ของความ
 เป็นอยู่ภายนอกมากกว่า ฉะนั้น หากจะมีการใช้สื่อวิหุเพื่อวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งอย่าง
 ใด ผู้เกี่ยวข้องน่าจะให้ความสนใจในเรื่องของเนื้อหาสาระของรายการวิหุให้มาก
 เนื่องจากปัจจุบันนี้การจัดรายการวิหุยังไม่ค่อยมีเป้าหมายเด่นชัดในแง่ของการเสริม
 การพัฒนาทุกระดับ (นอกจากรายการข่าวของสถานีวิหุแห่งประเทศไทย) ขอควร
 คำนึงสำหรับการใช้สื่อวิหุก็คือควรมีความพยายามบรรจुरายการที่มีเนื้อหาสาระมี
 ประโยชน์ต่อแต่ละชุมชนเพิ่มขึ้น เพราะถึงอย่างไรการวิจัยในอดีตหลายชิ้นได้เน้นบทบาท
 อิทธิพลของวิหุต่อผู้ฟังชาวชนบทอยู่แล้ว หากจะมีการเพิ่มความสนใจในการศึกษาเกี่ยว

กับเทคนิคการจึกรายการ การบรรจุเนื้อหาที่เป็นประโยชน์เพิ่มขึ้นบ้างแล้วก็เป็นประโยชน์ต่อการใช้สื่อวิทยุเพื่อบรรจุเป้าหมายของการพัฒนาชนบทได้

๒. ถึงแม้ว่ารายไ้จะมีส่วนสัมพันธ์กับการรับชมทางโทรทัศน์และภาพยนตร์ก็ตาม แต่สภาพแวดล้อมภายในชุมชน เช่น การคมนาคมและสาธารณูปโภค ก็มีผลในการเลือกอ่านวิทยุชนบทให้เข้าถึงสื่อประเภทนี้ได้มากหรือน้อย อย่างไรก็ตาม เนื้อหาสาระของรายการโทรทัศน์กับภาพยนตร์ก็ยังคงลักษณะของการเป็นสื่อบันเทิงมากกว่าอย่างอื่น ดังนั้นผู้รับสารส่วนใหญ่จึงเกิดการเลียนแบบทางวัฒนธรรมแสวงหาความสะดักสะบาย การแต่งกายที่ทันสมัยขึ้น ฉะนั้น หากมองในแง่ของการพัฒนาแล้ว การจึกรายการทางโทรทัศน์ก็น่าจะให้ความสำคัญกับรูปแบบและเนื้อหาเพิ่มขึ้นเช่นกัน

๓. สื่อมวลชนประเภทหนังสือพิมพ์และนิตยสารมีบทบาทและอิทธิพลต่อผู้ใช้สื่อมากกว่าสื่อประเภทอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีความสัมพันธ์ค่อนข้างชั้กกับระดับการศึกษา รายไ้ และการพัฒนาทางความคิด อาจเป็นเพราะลักษณะเฉพาะของหนังสือพิมพ์และนิตยสารมุ่งเสนอข่าวสาร และเนื้อหาไ้มาก ผู้อ่านมีโอกาสเลือกเนื้อหาที่ตนสนใจไ้ แต่ก็มีอุปสรรคในการใช้สื่อประเภทนี้บาง เช่น การคมนาคมที่ไม่ว่าง เพราะฉะนั้นหากจะมีการแก้ปัญหาเรื่องการเดินทาง คมนาคม และปรับปรุงมาตรฐานของหนังสือพิมพ์และสิ่งพิมพ์ในท้องถิ่นให้ดีขึ้นให้เป็นหนังสือพิมพ์เพื่อท้องถิ่นจริง ๆ แล้ว ก็จะช่วยให้หนังสือพิมพ์เป็นสื่อหนึ่งในการสนับสนุนการพัฒนาชนบทไ้เป็นอย่างดี

✓๔. จากการซักถาม-ตอบแบบสัมภาษณ์ของประชากรตัวอย่าง นำสังเกตว่า ผู้ตอบส่วนใหญ่มีความคิดว่าการที่ตนเองไ้ใช้สื่อมวลชนประเภทใดก็ตาม ทำให้ตนเองเป็นคนมีความทันสมัย ทันโลก ทันเหตุการณ์บ้านเมือง และมีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตประจำวัน แต่เมื่อสอบถามเกี่ยวกับเรื่องของการพัฒนาความคิดในการแก้ไขเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงสภาพการทำงาน การรับเทคนิคใหม่ ๆ ฯลฯ แล้วกลับปรากฏว่า ชาวบ้านบางส่วนไ้มีความไม่คอยแน่ใจในวิธีการหรือการลงมือปฏิบัติบางสิ่งบาง

บางอย่างอยู่ ส่วนใหญ่จะยังอยากยึดของเดิม นอกจากว่าจะมีการทดลองพิสูจน์แล้วว่า
ทำแล้วจะดี (เช่น การให้บุตรหลานเป็นครู เป็นต้น) ทั้ง ๆ ที่ชาวบ้านมีความเชื่อ
ในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงว่าจะดีขึ้น แต่ก็ยังไม่กล้าปฏิบัติตามอย่างเต็มที่นัก แสดง
ว่าความดีในการใช้สื่อมวลชนของชาวบ้านมีส่วนกระตุ้นให้เกิดความอยากรู้อยากเห็นและความ
เชื่อในการพัฒนาสิ่งรอบตัวให้ดีขึ้นในระดับหนึ่ง อย่างน้อย ๆ ก็มีความเห็นด้วยกับสิ่งที่
ได้รับผ่านสื่อมวลชน ดังนั้นหากนักพัฒนาหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องจะให้ความสำคัญต่อการ
ใช้สื่ออย่างอื่น เช่น สื่อบุคคล สื่อโปสเตอร์ หรือ การทดลองให้ดู มาสนับสนุนการ
เสนอข่าวสารทางสื่อมวลชนด้วยอย่างถูกจังหวะแล้วก็คงจะช่วยให้ชาวบ้านที่มีความ
แน่ใจในการพัฒนาตนเองตามเป้าหมายของรัฐได้มากขึ้น

๕. จากการสังเกตสภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้านระหว่างการสัมมนา
จะเห็นว่า หมู่บ้านที่มีการคมนาคม สาธารณูปโภคสะดวก เช่น เกาะคา จะมีความเป็น
อยู่ค่อนข้างทันสมัย ทั้งบ้านเรือน การแต่งกาย แสดงว่าสื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลง
แบบมาก ตรงข้ามกับหมู่บ้านที่ห่างไกล เช่น นาเคา จะมีความเป็นอยู่ค่อนข้างล้าหลัง
เป็นลักษณะพื้นบ้านอยู่ค่อนข้างมาก ดังนั้นในทัศนะความทันสมัยหรือการพัฒนาของชาวบ้าน
มักจะเน้นในด้านรูปธรรม หรือทางกายภาพมากกว่าการพัฒนาในคติทางความคิด

๖. นอกจากข้อสังเกตข้างต้นแล้ว ค่านิยมของชุมชน ทัศนคติดั้งเดิม
และสภาพแวดล้อม ยังมีอิทธิพลอยู่บ้างในการตัดสินใจของชาวบ้าน

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยดังกล่าว พอจะมีข้อเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา
ชนบท ดังต่อไปนี้

๑. วิหุเป็นสื่อที่ได้รับความนิยมมากที่สุดก็ตาม แต่ก็ยังไม่มีการใช้สื่อ
วิหุได้อย่างมีประสิทธิภาพ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจะได้หันมาให้ความสำคัญกับการ
จัดเนื้อหา รูปแบบ รายการ และสาระที่มีประโยชน์สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาให้

มากขึ้น โดยมุ่งเน้นที่ประสิทธิภาพของรายการ เพราะวิทยุสามารถเป็นสื่อที่สร้างความเชื่อถือแก่ประชาชนได้มาก หากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะสนับสนุนให้มีการทำวิจัยเพิ่มเติมโดยมุ่งเจาะที่รูปแบบของรายการ ความชอบ และเนื้อหาที่เสนอแล้ว คิดว่าคงจะไต่ผลวิจัยที่เป็นประโยชน์ต่อการวางแผนพัฒนาชนบทได้เป็นอย่างดี

๒. เนื่องจากหนังสือพิมพ์เป็นสื่อที่ได้รับความสนใจจากชาวบ้านมากพอสมควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งสามารถมีส่วนกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาทางความรู้ ความเข้าใจได้มาก ดังนั้นจึงน่าจะมีการพยายามพัฒนาเนื้อหาหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นให้ขึ้นมาให้ความสนใจกับปัญหาท้องถิ่น การทำมาหากิน ความก้าวหน้าของผลผลิตใหม่มากกว่าเดิม แทนที่จะมุ่งให้อ่านแต่หนังสือพิมพ์ในส่วนกลางเท่านั้น ในที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน ควรจะมีหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นอย่างน้อยสัก ๒ ฉบับ เพื่อให้ชาวบ้านหันมาสนใจปัญหา เกิดความก้าวหน้า อันจะเป็นประโยชน์ต่อการประสานความร่วมมือกันในการพัฒนาชุมชนอีกทางหนึ่ง

๓. ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วัดความดีของการใช้สื่อมวลชนกับการพัฒนา ซึ่งมีได้วิเคราะห์เจาะลึกถึงเนื้อหาของสื่อมวลชนแต่ละประเภทอย่างลึกซึ้ง เพราะฉะนั้นจึงเห็นควรเสนอให้มีการทำวิจัยในลักษณะของการวิเคราะห์เนื้อหา รายการ ของสื่อมวลชน (Content Analysis) ในส่วนที่เกี่ยวกับการส่งเสริมสนับสนุนนโยบาย การพัฒนาชนบทอย่างลึกซึ้งต่อไปในอนาคต

๔. ปรากฏว่า สื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อการพัฒนาทัศนคติ คุณธรรม ความรู้ ความรับผิดชอบของผู้ใช้สื่อด้วย บทบาทของสื่อมวลชนเด่นชัดในลักษณะของการกระตุ้นให้เกิดความคิด ความเข้าใจ แต่ยังไม่ถึงขั้นปฏิบัติอย่างแท้จริง ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรวางแผนการใช้สื่ออื่น ๆ เพื่อสนับสนุนเนื้อหาที่เสนอโดยสื่อมวลชนอีกช่องทางหนึ่ง เช่น สื่อบุคคล การแสดงสาธิต ตัวอย่าง เป็นต้น หากชาวชนบทได้รับรู้ และเห็นผลการปฏิบัติแล้วก็จะมีแนวโน้มอยากทดลองปฏิบัติเองบ้าง การวางแผนการใช้สื่อทุกประเภทเพื่อการพัฒนาชนบท จึงควรทำพร้อมกันไป

๕. เห็นควรให้มีการทำวิจัยต่อเนื่องในประเด็นอื่น ๆ เช่น วิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาของสื่อมวลชน ศึกษารูปแบบการจัดรายการวิทยุและโทรทัศน์ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมชนบท และรสนิยมชาวชนบท การใช้สื่อประเพณีเพื่อเป็นช่องทางหนึ่งในการเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนา ตลอดจนการศึกษาถึงบทบาทและพฤติกรรมของบุคคลที่อาจมีผลกระทบต่อการพัฒนา เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ทหาร ครู พระ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ในการพัฒนาทุกขั้นตอน รัฐบาลน่าจะให้ความสำคัญต่อบทบาทและอิทธิพลของสื่อมวลชนในด้านการสนับสนุนโครงการพัฒนา เสริมสร้างความเชื่อถือ กระตุ้นการรับรู้แก่ชาวบ้าน ในฐานะที่เป็นตัวแปรสำคัญในการส่งเสริมให้เกิดประสิทธิภาพในการพัฒนาได้ ดังนั้นการวางแผนพัฒนาชนบท รัฐบาลจึงควรวินิจฉัยพิจารณาแผนการใช้การสื่อสารมวลชนให้บรรจุอยู่ในแผนพัฒนาประเทศในคราวเดียวกัน

ชำนาญ หอสมุด